

KAREL HAVLÍČEK BOROVSÝ - EPIGRAMY

(„jsou jako malinké nádoby, do kterých vztek svůj nalívám,
aby mi srdce nežral“)

Jehly, špičky, sochory a kůly
stesal, skoval, zostril, sebral
kvůli
vojně s hloupostí a zlobou místo šavel
Borovský Havel

*Vlastními slovy se pokuste o definici epigramu. Rozdělte epigramy do tematických skupin.

1) Loučení Čechů

Loučení, loučení,
což jest to těžká věc!
Ach, jak srdce bolest cítí,
když se musí odloučiti
Česká zem od Němec.

Když jsme se loučili,
oba jsme plakali;
Němci přehořké žalosti,
Češi srdečné radosti
slze prolévali.

Umřeš ty, nebo já,
neumřem oba dva,
kdo vyhraje, bude pánem,
zaspívá druhému amen
a pak ho pochová.

2) Píseň o pánech Francích

Hoj! Vy páni s fráčkem,
s německým zobáčkem,
už vašemu hrubiánství
zvoní umíráčkem.

...My již práva máme,
vzít si jich nedáme,
vaše šejdy,
vaše rejdy,
ty už dobře známe.

3) Ze zpěvníku slovanského

Po bitvě na Bílé hoře
přišla na nás dřímota
a v Čechách se zahnízдила
ta německá holota.

A teď, když slunečko vyšlo,
Čech se ze sna probírá,
na to švábské hospodářství
divně oči otvírá.

Přišel na něj šelma Němec,
ten proklatý hospodář:
„Milý Čechu, teď jsi Němcem,
teď jsi se svou zemí náš.“

-„A já nejsem žádný Němec,
ani žádný tulipán,
ačkoli jsem mnoho prospal,
přec jsem ještě v Čechách pán.

Dvě stě let jsem u vás sloužil,
a nic jste mi nedali,
jen tu švábskou hatlaninu,
tu aby čerti vzali.

...Dvě stě let jsem u vás sloužil,
žádný na mne nic neví,
jen ta pražská policie,
ta to na mne nepoví.

Kdyby také pověděla,
povědít nemůže,
vždyť bysme ji vyprášili,
až by jí slezla kůže.

4) Z historie literatury české

Českých knížek hubitelé lití:
Plesnivina, moli, jezoviti.*
(*jezoviti = jezuité)

5) ***

Bůh, náš Otec, pro chování
deset nám dal příkázání,
ale církev, naše Mát',
Zkrátila je v jedno: Plat'!

6) Zle, matičko, zle!

Poctivému hrozí jenom hlad,
zloději zas jenom šibenice;
český literát
má trampot více
jemu hrozí hlad
i šibenice

7) Etymologický

Odkud vzalo – zkuším žáky-
jméno Rakous počátek?
„Od raků, neb oni taky
chodí pořád nazpátek!“

8) Vtip a břich

Ztloustl Kuba jako soudek
dal mu bůh dobrý žaloudek;
Kdyby mu byl bůh dal vtip,
byl by suchý* jako šíp.
(*suchý = hubený)

9) Zdvihni se, zdvihni

Zdvihni se, zdvihni, starý český lve,
andělé troubí k válce do krve.
Pomsty brána se odmyká
táhnou svatí od Blaníka.
Hr, na Němce! Hr, na vraha!
Na Vídeň Praha!
...Dlouho Rakousy českou krev pily
husitskou slávu marně hubily,
vnesme pomstu v jejich kraje,
shrňme Vídeň do Dunaje.
Hr, na Němce! Hr, na vraha!
Na Vídeň Praha!

10) Selský

Farář dělá z chleba a vína
pro duše selské
tělo a krev;
sedlák dělá tělem a krví
pro tělo kněžské
víno a chléb

11) Evangelium sophisticum

Ateistou buď, toť víra jistá,
pánbůh sám je také ateista.

12) Česká modlitba

Svatý Jene z Nepomuku
drž nad námi svoji ruku,
ať nám Bůh dá, co dal tobě,
by náš jazyk neshnil v hrobě!

13) Domov ruský

...Kde domov můj?
Zákony kde píše vláda
knudou národům na záda*...
...Kde domov můj?
Veškerému kde vzdělání
prozřetelná vláda brání,
kde posud osvěty den
nezahnal pověry sen,
temná noc kde ducha svírá
tam vlast má, tam domov můj.
(*knuta = karabáč, krátký bič)

14) Moje píseň

Přislubujte si mně,
poroučejte si mně,
vyhrožujte si mně,
přece zrádcem nebudu!

Moje barva červená a bílá,
dědictví mé poctivost a síla –
varte, Němci: Já jsem Čech!
Hr, já jsem Čech!

*** Hlavní pravidla proti kněžím jsou dvě: 1. Nic jim nedávat. 2. Nic jim nevěřit. –
Pak je s nimi lehké.

Vysoce vážený pane!

...od té doby, co jsem Slovana vydávati přestal, choval jsem se zcela politicky tiše, a v Německém brodě měl jsem úmysl tuto zimu ve vší tichosti seděti mezi knihami a těšil jsem se skutečně po tak nepokojných rocích na nějakou dobu tichého studování. Ale jinak bylo psáno v knihách osudu čili raději libovlády vídeňské. V noci od 15. na 16. prosince po druhé hodině byl jsem probuzen, u postele mé stál vrchní policejní komisař z Prahy pan Dederer s podkrajským brodským baronem Voithem a žandarm s flintou. Moje žena nebohá byla celá vyděšená. Oznámeno mi, abych hned se oblekl a odjel, že mám na rozkaz ministerstva odvezen býti kamsi, kdežto dle rozkazu bydleti nucen budu. Místo ono mi nemá býti oznámeno až za hranicemi českými. V pláči rodiny své, matky, sestry, ženy atd. (neboť nevěřily slovům tohoto tajného rozkazu, nýbrž obávaly se něčeho horšího) opustil jsem otcovský dům, sám jsem měl více lítosti než zlosti! Před domem stáli opět žandarmové a do jejich kasárny šla také naše cesta. Tam před domem stál již poštovský vůz zapřažený, vypraen jest jenom kurýr do Kolína k telegrafu se zprávou, že se razie podařila, a odjeli jsme hned silnicí k Vídní. Žandarm na koni provázal kočár, ve kterém se mnou seděl dotčený komisař a jeden převlečený policajt z Prahy. Jeli jsme přes jihlavu, Batelov, na Jindřichův Hradec, kdežto jsme nocovati museli, poněvadž se nám kočár porouchal. Neboť cesty byly nejhorší. Odtamtud jsme se dali přes Budějovice, Linc, Salcburk, Innsbruck až sem do tohoto zákoutí rakouského. Cesta trvala až do 22., neboť včera ráno jsme sem teprá dorazili, ačkoli jsme měli dosti lehký kočár a obyčejně tři, někdy čtyrky koně. V Alpách jest všude mnoho sněhu a cesta příliš špatná.

... Příhody mé na cestě nebudu popisovat, ačkoli byly dosti znamenité: přihodilo se mi mezi jiným v Alpách, že se nám koně splašili, že ostatní z kočaru vyskákali a já sám (ani kočár ne) na kočáře zůstal a čtyřmi koňmi cvalem do své deportace ujížděl, až se mi poštěstilo opratí se zmocniti a koně zastaviti. To vše hodlám časem svým humoristicky popsati, neboť ráčíte pozorovat, že ani zde jsem neztratil dobrou mysl a především své staré smýšlení. Život zde povedu velmi podivný, a naděje na vysvobození z tohoto vězení tyrolského nesvítá mi snad... Také nevím, kdo vlastně je původcem mého deportování; rozkaz byl od Bacha a zde mi pravili, že to stvrzeno jest od císaře...

TYROLSKÉ ELEGIE

Jsemť já z kraje muzikantů,
na pozoun jsem hrál,
a ten pořád ty vídeňské pány
ze sna burcoval.

By se po svých těžkých prácech
hodně vyspali,
jednou v noci kočár policajtů
pro mne poslali.

Dvě hodiny po půlnoci -
když na třetí šlo,
tu mi dával žandarm u postele
šťastné dobrýtro.

„Vstávají, pane redaktor,
nelekají se,
jdeme v noci, nejsme však zloději,
jenom komise.

Od všech z Vídně pozdravení,
pan Bach je líbá,
jsou-li prej zdraví, a tuhleto psaní
po nás posílá.“

Bach mi píše jako doktor,
že mi nesvědčí
v Čechách zdraví, že prej potřebuju
změnu povětří.

JIRÍ ŽÁČEK

Tichý dialog o satíře

Čtenář:

Vždyť je to jen samá hříčka!

Honěná – a žádný hon.

Kam se hrabeš na Havlíčka!

Autor:

Mám snad skončit jako on?

Ekologické rozpočítadlo

Příroda nám zobe z ruky!

Sláva – houšť , jen houšť

A co zbude pro pravnučky?

Heslo:

Po nás poušť!

Kdo krade, má za tři

Kradu,

kradeš,

krade,

kradou –

kdo by nechtěl

vilu se zahradou?

Výchovná zásada

Dospěla-li lenost k mozku

už je pozdě

na rákosku.

Emancipace /shrnutí problému/

Muž?

Kuš!

Důvod k optimismu

Lidé jsou různí.

Jsou i tací,

kteří se dosud živí prací.

První přikázání satirikova desatera

Směle tepej satiricky

malé lumpy,

nuly,

nicky.

Netroufej si ale výš –

vysloužíš si

zlatou mříž.

Škola života

Neproklínej učitele

ani na něj neber hůl –

jsi-li, hochu, v mládí tele,

časem z tebe bude vůl.

(Jiří Žáček – Rýmy pro kočku a pod psa)

DOPLŇUJÍCÍ TEXT K UKÁZKÁM Z UČEBNICE ČÍTANKA FRAUS 9

Tyto 4 stránky lze vytisknout na **2 pracovní listy** k osobnosti K. Havlíčka Borovského. Žáci se seznámí s údaji o životě Karla Havlíčka Borovského (referát).

Doplní si představu o jeho zatčení a odjezdu do Brixenu z **dopisu Františku Palackému** a porovnájí s ukázkou z **Tyrolských elegií**.

Potom si připomenou satirickou báseň Král Lávra, kterou četli v nižším ročníku.

Epigramy žáci nejprve přečtou, podle obsahu je rozdělí do skupin (koho, nebo co KHB kritizuje). Další epigramy uvádí čítanka Fraus 9 na str. 44. Žáci se pokusí o definici epigramu.

EPIGRAM = krátká satirická báseň (často jen dva verše), která se snaží upozornit na nějaký problém (ironicky až sarkasticky)

- zakladatelem epigramů je starověký římský satirik Martialis
- v současnosti je píše např. Jiří Žáček

Karel Havlíček Borovský určil a rozdělil své epigramy: **SVĚTU
VLASTI
CÍRKVI
KRÁLI
MÚZÁM**

Pro porovnání si mohou žáci přečíst **epigramy Jiřího Žáčka**.

Na závěr se seznámí s ukázkami skladby **Křest svatého Vladimíra** v čítance Fraus 9, str.44 – 47.

Uvedené ukázky byly použity z :

HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. *Stokrát plivni do moře*. Ilustroval Jiří Šalamoun. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990.

*Neboť svět je pořád stejný,
lidé ho nezmění,
plivni si stokrát do moře,
ono se nezpění.*